

1923-1950 Arası Dönemde Ankara Kentleşmesi ve Sorunları

Urbanization of Ankara and Its Problems Over the Period of 1923 to 1950

İbrahim İRDEM* - Asilkan LENGER**

Öz

Türkiye’de 1923-1950 dönemi, kentleşme sürecinin yavaş ilerlediği yıllardır. Dönem içerisinde 1950’li yıllara kadar Ankara şehri dışında kentleşme hareketlerine pek rastlanılmamıştır. Ankara 1923 yılında başkent olarak ilan edilmesiyle birlikte hızlı büyüme ve göç alma sürecine girmiştir. Kent, başkent olduktan sonra şantiye alanına evrilerek, sürekli göç almasıyla birlikte konutların, arsaların ve kiralarn bedellerinin hızla arttığı sürece tanıklık etmiştir. Her ne kadar kenti modernleştirmeye yönelik hamleler Ankara’yı genç Türkiye için örnek bir kent haline getirmeyi amaçlasa da, kentte fiziki değişimlerin yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin yaşanmaya başlaması aynı zamanda yapısal bozuklukların ve kentleşmeden kaynaklı güvenlik problemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada, 1950’li yıllara kadar Türkiye’de gerçekleşen kentleşme sürecinin beraberinde getirdiği sorunlar Ankara kenti üzerinden ele alınacaktır. Çalışmada 1923-1950 arası dönemde Ankara kentleşmesine yer verilmesi günümüzde Ankara’nın karşı karşıya kaldığı kentsel sorunların ortaya çıkmasını etkileyen tarihsel sürece ışık tutması bakımından oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmanın temel varsayımını Ankara kentleşmesinin bugün yaşadığı sorunların erken Cumhuriyet döneminde aranması gerektiği fikri oluşturmaktadır. Çalışmada metodolojik olarak doküman analizi ve ikincil verilerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Gecekondu, Rantiye Kent, Çarpık Kentleşme, Güvenlik, Ankara.

Abstract

The period between 1923-1950 in Turkey is the years when the urbanization process progressed slowly. Until the 1950s, no urbanization movements were encountered other than the city of Ankara during the period. Ankara entered a process of rapid growth and immigration along with the declaration of it as the capital city in 1923. After becoming the capital, Ankara, by evolving into a construction site and along with the continuous immigration, witnessed the process in which the prices of houses, lands and rents increased rapidly. Although the attempts to modernize the city aimed to make Ankara an exemplary city for the young Turkey, the social, economic and cultural changes as well as physical changes in the city also led to the emergence of structural disorders and security problems arising from urbanization.

In this study, the problems brought about by the urbanization process that took place in Turkey until the 1950s will be discussed over the city of Ankara. Including the urbanization of Ankara in the period between 1923-1950 in the study is very important in terms of shedding light on the historical process that affected the emergence of the urban problems Ankara is facing today. Therefore, the basic assumption of this study is creating the idea that the problems of Ankara urbanization today should be sought in the early Republic period. In the study, document analysis and secondary data were used methodologically.

Key Words: Urbanization, Slum, Rentier City, Crooked Urbanization, Security, Ankara.

Makale Geliş Tarihi: 05.12.2020. Makale Kabul Tarihi: 07.03.2021.

* Dr. Öğr. Üyesi; Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, E-mail: ibrahimirdem33@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0559-3418.

** Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, E-mail: lengerasilkan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8619-0754.

Görüş

Akademik Bakış

331

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Giriş

Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1950'li yıllara kadar olan dönemde gerçekleşen kentleşme sürecinin Ankara kentine etkileri ve neden olduğu sorunları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ankara'nın başkent ilan edilmesiyle birlikte kent içerisinde yapısal dönüşümlerin yaşanması ve bu dönüşümlerin kente etkileri mekânsal bağlam temelinde analiz edilecektir. 1950'li yıllara kadar olan dönem içerisinde Türkiye çok hızlı bir kentleşme süreci yaşamamıştır. İstisna olarak nitelendirilmesi gereken Ankara kenti özelinde kentleşme süreci incelenerek değerlendirilmelerde bulunulacaktır.

Ankara'nın başkent ilan edilmesi kentin çekiciliğini arttırmış ve şehre doğru yoğun göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan göçler, kent nüfusunun genişlemesini hızlandırarak konut yetersizliğinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ankara'nın bu şekilde hızlı büyüme göstermesi konut yetersizliğinin yanı sıra şehre gelen memurlarda ekonomik problemlerin oluşmasına neden olmuş; kentte yaşanan nüfus artışı konut, arsa, arazi ve kira bedellerinde artışların yaşanmasına bağlı olarak Ankara'nın rantiyeye kent özellikleri gösteren bir görünüm kazanmasına yol açmıştır. Kent içerisinde yaşanan ekonomik dalgalanmalar derme çatma evlerin inşa edilmesine ve beraberinde çarpık kentleşmenin yaşanmasına kaynaklık etmiştir.

1950'li yıllara kadar hem Türkiye'de hem de Ankara özelinde sanayiye bağlı bir kentleşme dönemi yaşanmamıştır. Türkiye'de sanayiye bağlı bir kentleşme yerine sosyal ve ekonomik nedenlerle bir göç yaşanmıştır. Sanayi ve büyüme hızına bağlı kentleşme sürecinin Türkiye'de tam anlamıyla gerçekleşmemesi kentsel sorunları ortaya çıkarmıştır. Ankara'nın kentleşme sürecinde ortaya çıkan sorunların üstesinden gelebilmek için çeşitli planlamalarla çözüm üretmeye yönelik adımlar atılmasına rağmen istenilen sonuca ulaşılamamıştır.

Bu çalışmada, 1923-1950 yılları arası dönemde Ankara'daki kentleşme süreci ve bu süreçle birlikte ortaya çıkan sorunlar değerlendirilecektir. Kamu yönetiminde bu sorunlara yönelik politikalar ve planlamalarının getirdiği uygulamalar sorgulanacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde, kent ve kentleşme olguları kavramsal olarak ele alınacak, kentleşme sürecine neden olan faktörler açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye Cumhuriyeti'nin kentleşme tarihi ele alınacak ve kentleşme sürecine yönelik devlet politikaları değerlendirilerek kentleşmeye neden olan etkenler incelenecektir. Çalışmada üçüncü bölüm ise Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Ankara kentleşmesi üzerinde değerlendirmelerin ve incelemelerin olduğu bölümdür. Çalışmada başkent Ankara'nın 1923-1950 yılları arasında yaşadığı kentleşme sürecine ilişkin dinamiklerin ve günümüze kadar miras kalan sorunların irdelenmesi amaçlanmıştır. ,

Göç

Akademik
Bakış

332

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Kent ve Kentleşme

Kentler insanlık tarihi boyunca toplulukların birlikte hayatını sürdürebilecekleri yerleşim biçimlerinden birisi olmuştur. Kentler farklı dönemlerde içinde buldukları toplumsal yapının özelliklerini barındıran farklı isimlerle adlandırılmış olsa da netice itibarıyla aynı niteliklere sahip olan yerleşim biçimleridir. Klasik yönetim anlayışına sahip düşünür Weber, kentin siyasal ve örgütsel bir örgütlenme ile var olabileceğini dile getirerek kente yönelik yaklaşımları yönetim örgütlenmesi üzerinden ele almıştır. İnsanlar aslında ilk çağlardan beri belirli bir amaç etrafında bir araya gelerek örgütün doğmasına ve örgütlü bir yaşam tarzına yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu örgütler ilk başlarda kan bağı ile kurulurken ilerleyen zamanlarda değişime uğrayarak polis, aile, köy, kasaba, komün ve kent isimleriyle adlandırılmıştır.¹ Örgütlerin gelişim süreci her toplum için aynı değişim sürecinden geçmeyerek modern zamanda devlet olarak nitelendirilen bir kavram temelinde ele alınmıştır. Tarih içerisinde kentlerin ortaya çıkması insanlığın ilkel durumdan uygar duruma geçişini hızlandırarak düzensiz olan toplumun düzenli hale gelmesi ile birlikte toplumsal iyileşme yaşamıştır. Bu dönemlerde kentler genellikle politika aracı olarak karakterize edilmiştir. Kentin oluşumunu gerçekleştiren devlet temellerini bu oluşum üzerine kurarak kendi düzenini sağlamaya çalışmıştır.²

Kentler uygarlığın ortaya çıktığı dönemlerin başkahramanıdır. İnsanların avcılık ve toplayıcılık gibi yaşam biçimlerinden ayrılarak yerleşik hayata geçmesi ile birlikte uygarlık ve kentleşme başlamıştır.³ Kentler kendi tarihsel süreci içinde farklılıklar yaşayarak kendini dinamik tutmuş ve bu sayede günümüze kadar gelmiştir. Kentlerin bu derece dinamik olarak ilerlemesinin başlıca nedeni ticaretin gelişmesidir. Toplumu oluşturan bireylerin arzu ve istekleri onları çıkarları ve menfaatleri doğrultusunda hareket etmeye yöneltmiştir. Bu çıkarlar doğrultusunda kentlerin oluşturulduğu ve iş birliğinin ancak bu şekilde sağlandığı kentsel oluşum süreci yaşanmıştır.

Kentler, üzerinde hâkim olduğu toplumun aynasıdır. İnsanların topluluktan topluma geçiş sürecinin ürünü olan ve bir toplumun gelişmişlik düzeylerini yansıtan sosyal mekânlardır. Kentler zamanla uygarlık, iş birliği, standartlaşma, nüfus yoğunlaşması ve ticarileşme ile birlikte adlandırılmaya başlamıştır.⁴ Kentler ayrıca sosyal, kültürel, siyasal ve teknik bilgilerin birlikte olduğu mekânlardır. Bir zenginlik göstergesinin adı olarak nitelendirilmeye başlanan kentler sosyal bir olgu olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir. İnsanların oluşturdukları bir yerleşim alanı olan kentler ile birlikte bilginin

1 Recai Galip Okandan, Umumi Amme Hukuku Dersleri, İstanbul, 1959, s.5.

2 Kürşat Bumin, Demokrasi Arayışında Kent, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.26-28.

3 Gordon Childe, Kendini Yaratan İnsan, Varlık Yayınları, İstanbul, 1978, s.146.

4 Bekir Parlak, "Bilgi Toplumunda Kent ve Kentleşmenin Dönüşen Paradigmaları", Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Yalova, 2009, s.1253-1263.

ve farklı kültürlerin sürekli aktarılarak devam etmesi çevrenin doğal durumuna göre daha iyi konumda olduğunu göstermektedir. Kentler yalnızca fiziksel bir çevre ve ekonomik örgütlenmelerden ibaret değil, insanların düşüncelerine ve duygularına yön veren, onları bulduğundan farklı gösteren toplumsal bir düzendir.⁵

Kentler dünya düzeni içerisinde değişim ve dönüşümün yaşandığı kaynak noktalarıdır. Bu süreçler mekânsal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlar üzerinde etkili olmuştur. Kentlerin gelişme süreci içerisinde doğuş halinden itibaren sanayi ve tarıma yönelik bakışları dönemlere göre farklılık göstermiştir. Zamanla kentlerin gelişmesi sonucu ekonomik kaynakların çeşitliliğinin artması ekonomiye dayalı sektörlerde farklılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Modern kentler ekonomik farklılıkların oluşmasının topluma yönelik etkileri sonucu meydana gelmiştir. Kent; tarıma yönelik üretimlerin yapılmadığı, dağıtım ve denetim işlevlerinin merkezi konumu olduğu, belirli bir büyüklüğe sahip heterojen ve bütünleşmiş bir mekân olarak tanımlanmaktadır.⁶ Kentte nüfus büyüklüğünün yanı sıra ekonomik ve sosyal faktörler de önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Günümüzde şehir kelimesi ile birlikte anılan kentler, örgütlenmiş bir yaşam alanına sahip olan pastoral bir yaşamdan uzaktırlar. Kentlerde artık tarım sektörünün geçerli olmadığı ve bunun yerine genellikle kentlerde sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin yer bulduğu bir düzen hâkimdir.

Kent; içerisinde kültürleri, dinleri ve etnik yapıları barındıran politik bir yerleşme birimidir. Modern anlamda kenti tanımlamak gerekirse sanayileşme sürecinin devamında alevlenen bir yerleşim birimidir. Sanayileşme ile birlikte kentlerin değeri artmış ve beraberinde kente yönelik göç hareketleri yaşanmıştır. Yoğun göç süreci sonucunda özellikle gelişmekte olan ülke kentlerinde gecekondulaşma artarak kentin demografik yapısı değişime uğramıştır. Dünyanın hemen hemen her yerinde kırsal alandan kente doğru bir göç yaşanması kentleri alan ve nüfus bağlamında büyümeye sevk etmiştir. Sanayi devrimi sonucunda kentlere yönelen geniş çaplı insan hareketliliği sonucunda kent sayılarında artışla karşılaşmıştır. Kentsel mekân sanayileşmeden önceki kentlere göre daha geniş bir yapıya kavuşmuştur. Ulaşılan genişlemelerle birlikte yollar genişlemiş ve binaların yüksekliği artmaya başlamıştır. Dünyanın hızla kentleştiği küresel bir düzende konut ve iş yerlerinin birbirinden ayrıldığı bir düzen hâkim olmaya başlamıştır. Sanayileşme süreci öncesindeki kent yerleşiminden farklı bir yerleşim metodu oluşturulmuştur. Üst ve orta gelire sahip bireyler kentin çevresine yerleşmiş ve merkez ile bu konut alanları arasına ise geçiş bölgesi adı verilerek buraya görece alt tabakaya mensup insanlar ve is-

5 Şafak Kaypak, Kent Sosyolojisi, Basılı Ders Notu, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, 2015, s.12.

6 Ruşen Keleş, Kentleşme Politikası, İmge Yayınevi, Ankara, 1996, s.35.

tenmeyen unsurlar yerleştirilmiştir.⁷ Kentler kendisini ortaya çıkaran tarihsel süreçle birlikte emeğin üretilmesinin sağlandığı⁸, belirli bir nüfus yoğunluğunun var olduğu, heterojen bir yapıya sahip yerleşim birimi olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kentleşme; insanlığın belirli koşullar bakımından kentli olma veya kente yakın olma isteklerini azmettiren bir süreçtir. Sosyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan belirli parametreler ile kentleşme süreci gerçekleşmiştir. Kentleşmeyi sadece dar anlamda sayısal olarak büyümenin gerçekleşmesi olarak düşünmek yerine sosyal ve siyasal olgularla birlikte değerlendirmek gerekir.

Kentleşmeyle birlikte ticaret ve hizmet sektörüne yönelik faaliyetler Sanayi Devrimi etkisi sonrası hızla büyüme sürecine girmiştir. Doğal olmayan yapay bir süreç olarak nitelendirilebilen kentleşme süreci, dinamik bir şekilde sosyo-kültürel, nüfus, ekonomik ve siyasal düzende yapısal etkisini göstermektedir. İnsanlık tarihi boyunca doğal olarak yaşanan bu süreçler yapay devrim halinde gerçekleşmiştir. Kentleşme süreci kentlerin fazlaşmasını sağlayarak kent içerisinde iş bölümlerinin, örgütlü yapıların ve uzmanlaşmaların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Kentleşmenin her devlette veya toplumda farklı hız ve koşullarda gerçekleşmesi kentleşme olgusunun çevreden çevreye kendi iç dinamiklerine göre değerlendirilmesi gerektiğini açığa çıkarmaktadır. Her bölgenin yapısının aynı olmaması toplumların farklı dinamik süreçlerden geçerek kentleşme yaşamasına neden olmuştur. Kimi zaman süreç içerisinde makineleşmeye bağlı göç sonucu ile kentleşme yaşanırken; kimi durumlarda da siyasal ve sosyal koşullara bağlı olarak kentleşme gerçekleşmiştir. Kentleşme süreci az gelişmiş ülkelerde bir nüfus birikimi süreci olarak karşımıza çıkmıştır. Az gelişmiş ülkelerde kentleşme, gelişmiş ülkelerdeki kentleşme ile karşılaştırıldığında hızla artan bir yol izlemiş, bir ya da iki kent diğer kentlere göre daha hızlı büyümüş ve kentleşen nüfusun kentsel hizmetleri karşılamadaki yetersizliği kentsel problemlerin meydana gelmesine neden olmuştur.

Kentleşme süreci ülkeler, yöreler ve toplumlar açısından mekânsal olarak aynı düzeyde gerçekleşmemiştir. Her bir toplum gelişmişlik ve az gelişmişliğine bağlı olarak kendisini kentleşmeye iten nedenlere sahiptir. Bunun yanında, kentleşmeye etki eden çekici, itici ve politik etmenler kentleşme sürecinin evrensel nedenlerini oluşturmaktadır.⁹

İş olanaklarının azlığı, düşük ücretlerin olması, eğitim ve sağlık gibi sebepler kentleşmeye ilişkin itici sebeplerden bazılarıdır. Kentleşmenin sebep-

7 Giorden Sjoberg, "Cities in Developing and Industrial Societies a Crosscultural Analysis", Hause, Schnore (Ed.), The Study Of Urbanisation, 1967, s.229-230.

8 Ruşen Keleş, Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, 2006, s.122.

9 Sema Erder, İstanbul'da Bir Kent: Ümraniye, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s.36.

leri içerisinde yer alan *itici faktörler* genellikle ekonomiye dayalı sebeplerdir ve sanayileşme sonucunda gerçekleşen makineye dayalı üretim biçimleri insanların işsiz kalmasına neden olarak kente yönelmelerinde etken olmaktadır.¹⁰ Kırsalın geçim kaynağı olan üretim faktörlerinin kentlerde ucuz ve kolay bir şekilde elde edilmesi kentin ekonomik olarak üstün olduğunun ayrı bir göstergesidir. Bunun yanında; kentlerde eğitim olanaklarına bağlı olarak yetişmiş insan gücü kırsala göre sayıca fazladır. Kentlerde yaşayan insanların ekonomik açıdan yaşam standartları daha geniş olmakla birlikte iş olanaklarının fazlalığı da söz konusudur. İnsanlar kentte kırdakinden daha rahat bir şekilde mal ve hizmetlere ulaşabilmektedirler. Kentlerin kırsala göre birçok açıdan ekonomik üstünlüklere sahip olması kent ile paralel bir şekilde artış göstermekte ve insanların kırdan kente doğru göç etmesini tetiklemektedir.¹¹

Kentleşmenin *çekici faktörlerini* kentte iş olanaklarının fazlalığı, istihdamda yüksek ücretlerin var olması, bireylerin buldukları konumdan daha yüksek kademelere yükselebileme imkânı gibi nedenler oluşturmaktadır. Bunların yanında kent yaşamının kırsala göre sosyal ilişkiler bakımından daha hareketli oluşu, eğitim ve sosyal olanakların fazlalığı kentleşmenin çekici sebeplerindedir. Görüldüğü gibi kentleşmenin çekici faktörleri genellikle insanlar üzerinde sosyolojik ve psikolojik sebeplere dayalıdır. İnsanlar kentlerde kendilerini geliştirme açısından birçok fırsata sahip olmaktadır. Kültürel, sosyal ve teknolojiye dair birçok ihtiyaçlarını elde edebilme imkânına sahiptirler. Kentlerde ayrıca kırla karşılaştırıldığında kültür festivalleri yapılması, kongre, sempozyum gibi bilimsel çalışmaların düzenlenmesi ve yükseköğretim kurumlarının kentlerde yer alması kenti çekici hale getiren başlıca sebeplerdendir.¹²

İletişim araçlarının etkisi, teknolojik ilerlemeler ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler kentleşmenin *iletici etkenlerini* oluşturmaktadır. Kırdan kente doğru göç hareketlerinin yaşanmasında bilgi iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler mekanlar arasındaki mesafeyi azaltmakta, göç eden nüfusun kente uyum sürecini kolaylaştırmaktadır.

Kentleşmeye neden olan *itici* ve *çekici* faktörlere dışarıdan etki olarak göz önünde bulundurulması gereken *siyasi faktörler* de göz ardı edilmemelidir. Bir toplum içerisinde verilen siyasi kararlar, o toplumun yönetsel özellikleri ve toplumun düzenini sağlayan hukuk normlarının etkisi kentleşmeye neden olan sebepler arasındadır. Ayrıca savaşlar ve uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan anlaşmazlıklar da kentleşmeye neden olan faktörler arasındadır. Örneğin; İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de savaş ekonomisine katkı yapmak üzere kır-

10 Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006, s.36-39.

11 Ruşen Keleş, *Kentbilim İlkeleri, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları*, Ankara, 1976, s.37.

12 Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş, Temel Kavramlar*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995, s.195.

saldan kente doğru yaklaşık 5-6 milyon insan göç etmiştir.¹³ Dolayısıyla devletlerin uyguladığı ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar kentleşme üzerinde etkili olan hususlardır. Uygulanan politikalar sonucu kentlere yönelik planlamaların gerçekleşmesi yapılan işlerin idari bir boyutta ele alınmasını mümkün kılmaktadır. Kentleşmeye yönelik oluşturulan politikalar ve gerçekleştirilen uygulamalar birer idari işlem niteliği taşımaktadır.

Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de kentleşme hızlı bir şekilde ilerleme kaydederek günümüze kadar gelmiştir. Bu hızlı kentleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde olmadığına göstergesi büyük kentlere bakıldığında aleni bir şekilde görülebilmektedir. Türkiye’de kentleşme sürecinin sorunlu bir şekilde bürünmesinin sebebi gelişmiş ülke kentleriyle mukayese edildiğinde Türkiye kentleşmesinin özelliklerinde aranmalıdır. Türkiye’de kentleşme sürecinde birkaç kent diğerlerine göre daha hızlı büyümüş, büyük kentler orta ve küçük ölçekteki kentlere göre demografik olarak daha fazla artmış, sanayileşmiş ülkelere oranla kentleşme hızlı bir şekilde gerçekleşmiş, bazı bölgelerde kentleşme oranı daha düşük düzeyde kalmış ve kente nüfusun ihtiyaçlarının ve kamu hizmetlerinin sağlanmasındaki yetersizlikler Türkiye kentleşmesinin temel özellikleri olmuştur. Bu nedenle Türkiye’de yaşanan kentleşme süreci, gelişmiş ülkelerdeki gibi yaşanmayarak genellikle gelişmemiş ülkelerde yaşanan kentleşme süreci ile ilintili olmuştur. Genellikle Batı toplumlarında sanayileşme ile birlikte seyreden, paralel ilerleyen bir kentleşme süreci yaşanırken Türkiye’de böyle bir süreç yaşanmamıştır. Türkiye’deki kentleşme sanayi odaklı olarak gerçekleşmeyerek sanayileşmemiş ülke kentleşmesi özelliklerini taşımıştır.¹⁴

Türkiye’de kentleşme sürecinin gelişimi incelendiğinde 1950 öncesi ve 1950 sonrası kentleşme olarak iki farklı dönemde ele alınması gerekmektedir. 1950 yılına kadar kendi içerisinde bir hareketlilik söz konusu olmakla birlikte yavaş hareket eden bir kentleşme gerçekleşmiştir. 1950 sonrası ise kırsal kesimlerde meydana gelen yapısal değişiklikler kırsalın çözülmesine neden olmuştur. Kentlere yönelik yoğun bir göçün görülmesine neden olan bu çözülme hızlı kentleşmenin kaynağı olmuştur. 1950 sonrası başlayan bu göç dalgasının şekillendirdiği hızlı kentleşme halen Türkiye’de dinamikliğini korumaktadır.

Türkiye’de 1950 öncesi kentleşme; ülkenin geneline hâkim olan bir kentleşme hareketinin pek de yoğun olarak yaşanmadığı bir dönemdir. Türkiye’nin bütünü incelendiğinde güçlü bir kentleşme hareketi yaşanmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus devlet inşasına karşılık gelen 1923-1950 arası dönem; si-

13 Ruşen Keleş, Kentbilim İlkeleri, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1976, s.38.

14 Çetin Özek, “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar”, Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu (17-19 Aralık 1973), İ.Ü. Huk. Fak. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Ens. Yayını, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974, s.53.

yasal, ekonomik ve sosyal yapının yeniden şekillendiği bir dönem olmuştur. Bu dönem Osmanlı'dan sonra toplumsal yapının dönüşüm yaşadığı bir süreçte kentleşmeye yönelik hareketlerin yaşandığı yıllar olmuştur. 1923'den 1950'li yıllara kadar Türkiye'de gelişmiş ülkelerde yaşanan büyük çapta bir kentleşme süreci yaşanmamıştır. Örneğin; sanayileşmeye bağlı bir kentleşme sürecinin olmaması ve kente yönelen iş gücünü istihdam edecek sanayi yatırımlarının yetersiz olması kentte çalışabilir nüfusu marjinal sektörlere yöneltmiştir.

1923-1950 arası dönemde Ankara kentinde diğer kentlerde görülen kentleşme sürecinden farklı bir süreç yaşanmıştır. Başkent olmasıyla birlikte göç hareketliliğinin artması, Ankara'yı sürekli göç alan bir kent haline getirmiştir. Böylece genişleyerek kentleşen Ankara'da arazilerin, arsaların ve konutların kiralari artış göstermiştir. Türkiye içerisinde kentleşme modeli değerlendirmesinde başkent Ankara'da idari merkez özellikli bir kentleşme modeli hâkimken; diğer şehirlerde ise iç dinamiklere dayalı bir kentleşme görülmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki İstanbul ve İzmir gibi illerde ve diğer şehirlerde de kentleşme yaşanmasına, mimari uygulamalarda bulunulmasına ve nüfus artışının olmasına rağmen Ankara gibi aynı düzeyde gerçekleşmemiştir.

Türkiye'de kentleşme kalkınmaya yönelik olarak gerçekleşen bir süreç olmamıştır. Kentlerin sanayileşmenin gerektirdiği uygunluğa erişememesi kentleşmenin düzensiz ve sağlıksız gerçekleşmesine sebep olmuş, böylece çarpık bir yapılaşmanın oluşmasına kaynaklık etmiştir.¹⁵ Kırdan gelenler kentlerde değişim yaratamamış, çevreyi kalkındıramamış ve toplumsal bir değişim yaratmayan kentleşmeye neden olmuştur.¹⁶ Türkiye'de kalkınma paralelinde bir kentleşme gerçekleşmemesi ve ekonomik büyüme hızının kentleşme hızı ile aynı düzeyde olmaması kırdan kente doğru göç edenler üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Kente gelenler büyüme hızının yavaşlığından dolayı iş bulamayarak işsizliğin verdiği yoksullukla birlikte resmi olmayan işlere yönelmişlerdir. Ayrıca kentler yapısal değişikliklere ortam hazırlayarak çarpık düzenin hâkim olduğu bir yerleşim haline gelmiştir. Kırsal kesimlerden gelen insanlar kentlerde daha iyi olanaklara sahip olacaklarını düşünürken sağlıksız bir düzen içerisinde kendilerini bulmuşlardır. Altyapının yetersiz olması kente gelen insanların çarpık kentleşmesine neden olmuştur. Kalkınma ile paralel hareket etmeyen kentleşme süreci sağlıklı olmayan düzensiz bir kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Türkiye'de ortaya çıkan çarpık kentleşme sonucu oluşan ekonomik ve sosyal sorunlar kentleşme sürecinin başarısız olduğunun göstergesidir. İşsizliklerin yaşanması, altyapı hizmetlerinin yetersiz duruma gelmesi, bölgelerin farklı şekillerde kentleşmesi ve en önemli sorun olan konut eksikliğinin oluşturduğu geçekondü sorunu *ekonomik sorunlardandır*. Türkiye'de sanayiye

15 Eyüp İspir, Şehirleşme Meseleleri, Ocak Yayınları, Ankara, 1986, s.30.

16 Ruşen Keleş, "Şehirleşmede Denge Sorunu", Mimarlık Dergisi, Yıl:4, Sayı:37, İstanbul, 1974, s.53.

dayalı kentleşme sürecinin yaşanmamasının önemli bir göstergesi işgücünün büyük bir kısmının halen tarım alanında çalışması ile açıklanabilir. Bu durum sektörler arasında farklılıkları oluşturarak iç dengesizliklere neden olmuştur. Tarım alanının dışında gerçekleşen sektörler arası iç dengesizlikler, Türkiye’de sanayiye dayalı bir kentleşmenin olmaması sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁷ Ekonomik sorunlar genel olarak insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan maddi ihtiyaçları içerisinde barındırmaktadır. Gereksinim duyulan ihtiyaçların eksikliği kentleşmenin gereği gibi yaşanmadığının göstergesidir. Sağlıksız kentleşme sonucu karşılaşılan *sosyal sorunlar*; çevrenin tahrip edilmesi, plansız ve düzensiz yerleşme, gelir dağılımındaki eşitsizlikler gibi hususlardır. Sosyal tabakalaşmanın artarak farklı sosyal sınıfları sayısal olarak genişlemesi, kültür değişimine bağlı olarak kültürel uyumsuzlukların yaşanması ve toplum hayatındaki değişimler sosyal hayattaki özel sorunlardır.¹⁸

Türkiye’de yaşanan kentleşmeyi farklı boyutlarıyla ele aldığımızda düzensiz bir kentleşmenin yaşandığı aşikârdır.¹⁹ Modernleşme ile hızla artış gösteren kentleşme süreci gelişmiş ülkelerde olumlu etkiler göstererek büyüme ve kalkınma süreçlerine yardımcı olmuştur. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise kentleşme süreci kalkınma ve büyümenin gelişmesine engel olmuştur. Türkiye’de çarpık kentleşme kültür erozyonunun ortaya çıkmasına, alt yapı sorunlarına ve ekonomik sorunlara kaynaklık etmiştir. İktisadi kalkınma ve büyüme çerçevesinde ivme kazanan bir kentleşme sürecinin aksine Türkiye kentleşmesi genel itibariyle nüfus popülasyonunun artması sonucu cereyan etmiştir.

Türkiye’de tarımsal yapıda görülen değişimler, bilhassa 1950’lerde yaşanan tarımda makineleşmeyle birlikte ekilebilir toprağın azalması ve kırsal alanlarda iş gücü fazlalığının ortaya çıkması kentleşmeyi tetiklemiştir. Buna ek olarak ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda görülen değişimler, kentlerde var olan daha iyi eğitim ve istihdam olanakları kentleşmenin çekici sebepleri olmuştur. Ulaşım ve haberleşme imkânlarının zamanla gelişmesi ise kentleşmenin *iletici etmenleri* olarak dolaylı olarak kente göçü artırmıştır. Bu unsurlar dışında yasalar ve siyasal kararlar gibi hukuksal ve politik nedenler; insanların kendisini kentte daha özgür hissetmesi gibi psikolojik nedenler, II. Dünya Savaşı sonrasında Marshall yardımları gibi dış etmenler kentleşmenin sebeplerini oluşturmuştur.

Cumhuriyet’in İlanından Sonra Ankara Kentleşmesi

Kurtuluş Savaşı’ndan yeni çıkan Türkiye, Cumhuriyet’in ilanından sonra yeni dünya düzenine ayak uydurmak için modern devlet anlayışına yönelik strateji-

17 İhsan Sezal, Şehirleşme, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992, s.77-78.

18 İhsan Sezal, Şehirleşme, 1992, s.74.

19 Emel Özdemir, “Modernizm, Kentleşme ve Türkiye”, Akdeniz Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Antalya, 2018, s.94.

ler geliştirmiş ve bir ulus-devlet olarak uluslararası aktörler arasında yer almıştır. Milliyetçilik temelinde hareket edilerek modern devlet çizgisinde politikalar üretilmiştir. Bu dönemde kentlerdeki mekânların önemine vurgu yapılmış, ulus-devlete yaraşır bir kent mekânı oluşturulması gerektiği ve kentlerin modern mekânlar olarak tasarlanması gerektiği fikri benimsenmiştir.²⁰ Türkiye’de modernite projesi kapsamında gerçekleşen kent planlamalarının başlangıcı Ankara kenti için yapılan düzenlemelerle başlamaktadır. 13 Ekim 1923 tarihinde Türkiye’de başkent Ankara olması ve çok fazla zaman geçmeden 29 Ekim 1923 tarihinde ise Cumhuriyet’in ilan edilmesi Ankara şehri için bir dönüm noktası olmuştur. Devletin yönetim sisteminin değişmesi yeni başkent olan Ankara için yeni sistemle örtülecek bir modern kent üretilmesi çabalarını beraberinde getirmiştir. Modern bir başkent inşa etme yönünde adımlar atılarak kentin alt yapısını iyileştirme, altyapı stoku ve yaşanılabilir bir çevre için hedefler konulmuştur. Hem ülke içerisinde hem de uluslararası topluluğun üyesi olan başkaca devletler için örnek alınabilecek, modern, yeni bir kent tasarımına yönelik hedefler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Ankara, başkent olmasıyla birlikte ülkenin merkezi haline gelmiş ve sanayi alanında gelişmeler görülmüştür. Gelişen sanayi ile birlikte kırsal yörelerden kente doğru göç hareketinin yaşanması onu diğer şehirlerden kentleşme bağlamında farklılaştırmıştır. Ankara’ya doğru yaşanan göç hareketleri kentin büyümesine ve kent nüfusunun artmasına neden olmuştur. Bu durum yeni Türkiye’de ilk kez Ankara özelinde konut politikalarının oluşmasına sebebiyet vererek; kente yönelik politikalar, imar düzenlemeleri ve idarenin düzenleyici işlemlerini oluşturulacak politikalar için kaynak teşkil etmiştir. Ankara kenti, bireysel üretim biçiminden uzaklaşarak kooperatifçiliğe yönelmiş; yap-sat ve toplu konut gibi kavramlar gündeme gelmiştir. Bu konuda kentler, genellikle emeğin her durumda yeniden üretildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹ Ankara kentinin genişlemesi ile birlikte konuta duyulan ihtiyaç atmış; konuta duyulan ihtiyacı karşılamaya yönelik toplu konut projeleri, kooperatifçilik gibi stratejiler ve hedefler belirlenmiştir. Modern kent oluşturmaya yönelik şehir planlamaları, imar faaliyetleri ve düzenlemeler ilk olarak Ankara’da gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet sonrası Ankara kenti için politik hedefler ortaya konularak planlama stratejileri bu hedefler etrafında şekillenmiştir. Ankara’nın başkent olması kenti sosyo-kültürel açıdan etkilediği gibi kentin fiziki yapısında da değişimler yaşanmıştır. Kentte yaşanan değişimlerin anlaşılması için Ankara’ya uygulanan Ankara Şehremaneti modeli ile Lörcher ve Jansen planlarının incelenmesi gerekmektedir.

20 İlhan Tekeli, Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Dergisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.4-5.

21 Ruşen Keleş, Yerinden Yönetim ve Siyaset, 5. Basım, İstanbul, 2006, s.122.

Ankara'nın Batı'daki başkentlere benzer modern bir kent statüsüne kavuşturulmasına dönemin siyasi elitleri ve karar alıcıları tarafından önem verilmiştir. Bu yönde atılan ilk adım Şubat 1924'te 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu'nun çıkarılması olmuştur. Tıpkı Dönemin hükümeti tarafından İstanbul'da kurulan Galata ve Beyoğlu semtlerini içine alan Altıncı Daire Belediyesi gibi bir yerel yönetim birimi oluşturulmuştur. Belediye hizmetlerinin örgütlü bir şekilde yürütülmesi ve bireylerin daha düzenli bir kentte yaşamaları arzulanmıştır. Ankara'da ivedilikle böyle bir belediye teşkilatı kurulurken İstanbul'daki teşkilat modelinin aynısı esas alınmıştır.

Ankara Şehremaneti Kanunu 1930 yılında 1580 Sayılı Belediye Kanunu çıkana kadar sürmüştür. Yaklaşık 6 yıl yürürlükte kalan Şehremaneti Kanunu döneminde, 583 Sayılı Kanun ile planlanan yeni şehir modeli için kamulaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca bu dönem içerisinde planlama ve yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. 1928 tarihinde 1351 sayılı Kanun ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev ifa eden Ankara Şehri İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Ankara kenti için İmar Müdürlüğü'nün kurulması başkent Ankara'nın imarının bir şehir belediyesinden farklı olarak bir devlet meselesi olarak ele alındığının göstergesidir.²² 1930 yılında çıkarılan 1663 sayılı kanunla birlikte Ankara İmar Müdürlüğüne araziler, arsalar ve topraklar üzerinde işlem yapabilme yetkisi verilmiştir.²³

Ankara'nın 1923 ile 1930 arası dönemdeki kentleşme sürecine bakıldığında ekonomik şartların daha fazla etkili olduğu bir dönem yaşanmıştır. Başkent olmasıyla birlikte Ankara kentinin idari merkez konumuna gelmesi kentin taşıdığı sorumlulukları arttırmıştır. Bunun yanında hizmet, inşaat ve ticaret gibi sektörlerde de artış yaşanarak bu sektörler kent içerisinde genişleme imkânı bulmuştur. Bu dönem içerisinde sanayi sektöründeki gelişmeler ise çok sınırlı kalmıştır. Bu durum Ankara'ya istihdam niyetiyle göç etmek isteyen kişilerin sayıca fazla olmasını engellemiştir. Sanayinin yeterince gelişmemiş olması kent içerisinde istihdamın az olmasını sağlayarak Ankara'nın bir süreliğine yoğun göç hareketine maruz kalmasının önüne geçmiştir. Kentleşme sürecinde yaşanan bu gelişmelerin ortaya çıkmasında kırdaki insanların topraklarından kopamayışı ve şehirde beklenen işe alınma durumlarının kısıtlı olması göz ardı edilmemelidir.²⁴

Ankara'nın başkent olması ile birlikte modernleşme ve planlamaya yönelik çabalar kent içerisinde gelişim göstermeye başlamıştır. Ankara kenti için

22 Gönül Tankut, Bir Başkent'in İmarı Ankara: 1929-1939, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993, s.72.

23 Halil Kalabalık, İmar Hukuku Dersleri-Planlama, Arsa, Yapı, Koruma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.184.

24 Tansı Şenyapılı, Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü (1923-1960), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 98.

Görüş

Akademik
Bakış

341

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

planlı büyüme, ilerleme ve yapılaşmaların planlar çerçevesinde oluşturulması yoluna gidilmiştir. Yeni bir şehir fikri, eski şehirden farklı olarak hangi değerlerin temsil edileceği ve korunacağı düşüncesiyle gündeme gelmiş, düzenli bir kent inşa etme girişimleri sonucu kendini göstermiştir. Alman mimar Carl Christoph Lörcher 1924 yılında başkent Ankara'nın ilk imar planını hazırlamıştır. Plan, genellikle meydanlara ve kentin nitelikli mekânlarına önem vermiştir. Planda Ankara için günümüzde de simgesel nitelikte olan Kızılay ve etrafına yönelik kararlar alınmıştır. Lörcher; Ankara kenti içerisinde eski şehir olarak niteleyebileceğimiz kale ve çevresinin dışında modern yeni bir şehir oluşturma fikrini ortaya koymuştur.²⁵ Ankara'nın kent planlamasının çerçevesini çizerek ileride oluşacak planlamalar için örnek oluşturmuştur. Hermann Jansen ise Lörcher'in ortaya attığı Ankara'nın modern bir kent planını geliştirerek yeni bir model oluşturmayı amaçlamıştır. Jansen planı ile birlikte daha kapsamlı bir imar planının gündeme gelmesi bu planı gelenekten gelen yabancı uzmanların oluşturduğu planların dışında bırakmıştır.²⁶ Jansen'in getirdiği plan Ankara kentindeki konutların bahçeli bir şekilde yapılmasını öngören düzenlemeleri içinde barındırmıştır. Kent planlamasını modern bir kentin inşası amacıyla tasarlamış, Ankara'yı yeşil alanlara, araç ve yaya dolaşımına açık hale getirmeyi, sosyal ve özgür bir ortam tesis etmeyi hedeflemiştir. Jansen Planı, Ankara kalesini kentin simgesi ve merkezi olarak değerlendirerek, kalenin etrafında yeşillendirilmiş alanların varlığını öngörmüştür. Bunun yanında Bakanlıklara ilişkin yapıların yeni inşa edilecek kentte toplu olarak düşünülmesi, İstasyon bölgesinin kent merkezi olarak gelişime açık hale getirilmesi, taşıt ve yaya trafiğinin birbirinden ayrılması, motorlu taşıtlar için uygun ve geniş caddelerin inşası, Atatürk Bulvarı'nın ulaşım için cazibe merkezi haline dönüştürülmesi, Bent Deresi'nin emeğin yeniden üretiminin bir aracı olarak insanların dinlenme alanı olarak tasarlanması, Ankara-Sivas demir yolu hattının çevresinde sanayinin geliştirilmesi, Atatürk Orman Çiftliği'nin çevresinin bahçe şehir uygulamasının mikro bir örneği olarak tasarlanması, kentin gelişme yönünün güneye doğru sevk edilmesi Jansen Planı'nın temel ilkeleri olmuştur. Jansen'in tasarladığı kent planlama modeli gerek eski Ankaralıları gerekse arsa sahipleri tarafından yeterince benimsenmemiştir. Planın uygulama aşamaları yetersiz kalarak Ankara kentleşme sürecinin istenildiği gibi gelişim gösterememiştir. Yeni kent planlamaları farklı ve kapsamlı planlar olsalar da, tam anlamıyla başarı gösterememişlerdir. Bu planların kabul edilmesinin sebebi ise konut problemlerinin kent içerisinde artış göstermesinden kaynaklanmıştır. Ankara'nın modern kent olarak inşa edilmesi sürecinde ortaya atılan bu planların hedefleri tam olarak yerine getirilemese de, Ankara kentleşmesinde etkili olmuşlardır. Yeşil alanla-

25 Ali Cengizkan, Ankara'nın İlk Planı: 1924-1926 Lörcher Planı, Ankara Enstitüsü Vakfı ve Arkadaş Yayınları, Ankara, 2004, s. 58-59

26 Kemal Görmez, "Büyük Kentlerde Kent Planlaması ve Bazı Sorunlar", G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 2001, s.135.

rın yer aldığı ve kamuya ait açık mekânların olduğu bir Yenişehir planı düşüncesi söz konusu olmuştur.²⁷ Yenişehir ile kast edilen bugünkü adıyla Kızılay, kentin ilerideki dönüşümünün kilit noktası haline gelmiştir.

Ankara kenti içerisinde üretilen planlamaların kentin dokusuna zarar verici düzenlemelerden kaçınılacak şekilde oluşturulması gerektiği fikri benimsenmiştir. 23 Temmuz 1932'de kabul edilen Kesin İmar Planı ile kentin tarihi dokusuna dokunulmaması gerektiğine karar verilmiştir. 1928 yılında Jansen'in ortaya attığı plan ile Kesin İmar Planı arasında birtakım farklılıklar dikkat çekmiştir. Bu plan ile Jansen'in planı arasındaki fark hem Ankara Kalesi çevresinden Çankaya tarafına doğru bir hareketlilik yaşanması hem de Kızılay Meydanı'nın estetiğine yönelik düzenlemelerin farklılık içermesidir. Ankara kentinde yaşanan bu farklı planlamaların arka planında 1929 Ekonomik Buhranının tüm sektörlerde etkisini göstererek Ankara'nın imarına da yansımaları yer almaktadır. Böyle farklı bir düzenlemenin gündeme gelmesi hem etkin bir yönetimin hem de 1929 Ekonomik Buhranı sonrası oluşan ekonomik gücün yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Jansen Planı oluşturulduğu dönemin ilk yıllarında etkinliğini sürdürerek uygulama bulmuştur. Gerek bahçeli evler modeli oluşturarak günümüzdeki Emek ve Bahçelievler bölgelerini ortaya çıkarması gerekse Kızılay çevresinin düzenlenmesi Jansen'den kalan kent planlamasının parçalarıdır. İlk yıllarında şimdiki Ankara'nın çekirdek düşüncesini ortaya koymaya çalışsa bile, bahçeli evler modelinin arzu edildiği gibi geniş bahçeli evlerden oluşması sağlanamamıştır. Birbirine yakın konutların inşa edilmesi, oda sayılarının artış göstermesi faktörlerine bağlı olarak bahçeli bir yerin içinde tek ev modeli tasarısı tam olarak uygulanamamıştır. Ayrıca ilerleyen zaman diliminde Ankara'nın imarına yönelik tatbik edilen stratejilerde aksaklıklar yaşanmış ve planlanan bahçeli evler modelinden geriye yüksek katlı binalar kalmıştır. İmar planlamalarının uygulaması esnasında güçlüklerin yaşanmasıyla birlikte arsa ve arazilerde oluşan rant ve spekülasyonlar, Ankara kentinin imarına yönelik modernleşmenin önünde engel olmuşlardır. Aynı zamanda Ankara'nın süreç içerisinde beklenilen aksine hızlı bir büyüme göstermesi planlamaların güncellenmesi gerektiğini gündeme getirmiş, bu nedenle yürütülmesi planlanan stratejiler güdük kalmıştır.

Jansen planına göre, Kızılay bir ticari merkez olarak kurgulanmamış olmasına rağmen ilerleyen yıllarda burjuva sınıfının etkin rol oynadığı mekân haline gelmeye başlamıştır. Kızılay 1935 yılında özel mülkiyet sahiplerinin iradeleri doğrultusunda sosyo-yapısal bir dönüşüm yaşanan yer olarak belirgin hale gelmiştir.²⁸ 1950'lerden sonra burjuva sınıfının bölgeye hâkim olmasıyla

27 Ali Cengizkan, Ankara'nın İlk Planı: 1924-1926 Lörcher Planı, 2004, s.44.

28 Yener Baş, Reproduction of Urban Form As the Reproduction of Property Relation Morphogenesis of Yenişehir-Ankara, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama

birlikte Yenışehir'in merkezi konumunda olan Kızılay Meydanı ticari alan olarak adlandırılmaya başlamıştır. Ankara'nın başkent ilan edilışinden 1950'lere kadarki dönemde; Kızılay'ın kuzeyinde yer alan Ulus semti, kırsal alandan gelen göçmenlerin oturduğu yoksul bir yer olarak nitelendirilmiştir. 1950'lere yaklaşıldığında ise merkezin güneyine (Kavaklıdere tarafına) doğru bir genişleme yaşanarak elçiliklerin açıldığı ve zengin insanların konakladığı yerler ortaya çıkmıştır.²⁹ Örneğin; Küçükesat, Ankara'nın 1950'li yıllarda Yenışehir merkezinin semtlerinden birisi olmuştur.

Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte her ne kadar ilk başlarda yoğun göç hareketi yaşanmasa da ilerleyen yıllarda ekonomik koşulların iyileşmesi kente olan göç hareketliliğini artırmıştır. Böylece Ankara kenti içerisinde konuta duyulan ihtiyaç artmış ve bu durum yeni yerleşim alanlarının oluşturulmasına neden olmuştur. Esat bağları olarak nitelendirilen Küçükesat, merkezden güneye doğru büyüme sonucunda konut alanlarına dönüştürölen bir yer haline gelmiştir. Bu durumun yaşanmasının nedeni ise Kızılay merkezine olan ulaşım kolaylığı ve Kızılay içerisinde ticaretin canlı olmasıdır.³⁰ Bu süreci tetikleyen ve genellikle aktif rol oynayan aktörler ise alım gücü yüksek olan gruplar ve kentin elit sınıflarıdır. Söz konusu bu sınıfların şehrin güneyine doğru hareket ederek kentin güneyinde konaklama istekleri, Kızılay veya Yenışehir'in yeni kent merkezi haline gelmesi gibi hususlar Ankara kentinde değişimin önemli parametreleri olmuştur.³¹ Ankara'nın güneye doğru genişlemesi ve büyümesi Kızılay ve Ulus merkezli iki farklı yönde bir yapılaşmaya sebebiyet vermiştir. Kızılay yönünde zengin ve varlıklı kesimlerin yaşadığı bir çevre ile karşılaşılırken; Ulus taraflarında ise daha yoksul insanların yaşadığı bir ortam varlık göstermiştir. Bu durum Ankara şehrinin tabakalaşmasına, farklı bölgelere ayrılmasına ve mahalleler arası ekonomik farklılıkların daha da belirgin hale gelmesine neden olmuştur.³²

Ankara'nın modern, düzenli kent modeli olarak düşünölmesi ve yeni Ankara planlaması Kızılay ve Güvenpark esas alınarak çevreye doğru genişlemenin yaşandığı bir duruma tezahür etmiştir. Merkez alanlarda ticaret ve gerisinde ise sanayinin yer alması nüfusun kentin dışına doğru yerleşim alanları kurmasına neden olmuştur. Genellikle varlıklı aileler şehir dışında banliyöler oluşturma yoluna gitmişlerdir. Burada belirtmek gerekir ki, söz konusu durum

Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara, 2010, s.184.

29 Tuğrul Akçura, Ankara: Türkiye'nin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma. Enstitü Vakfı. Ankara: ODTÜ, Mimarlık Faköltesi Yayınları, Ankara, 1971, s.156.

30 Tuğrul Akçura, 1971, s.122.

31 Raci Bademli, "Ankara Merkezi İş Alanının Gelişimi", Ankara 1985'ten 2015'e içinde, EGO yayınları, Ankara, 1987, s.154-158.

32 Deniz Altay ve Asuman Türkün, "The changing pattern of segregation and exclusion: The case of Ankara", Globalizing cities: Inequality and Segregation in Developing Countries içinde, 2007, s.271-308.

aynı zamanda Chicago Okulu kent teorisinin³³ Ankara kenti nezdinde kısmen uygulanabilirliğini ortaya koymaktadır. Bu teoriden kısaca bahsetmek gerekirse, Chicago Okulu kentlerin toplum biliminin bir parçası olduğunu dile getirerek kent ile sosyoloji arasında ilişkinin yadsınmaz olduğunu dile getirmektedir. Örneğin Chicago Okulu'nun temsilcilerinden olan ve temelde kent ve kapitalizm ilişkisini irdeleyen Tonnie's³⁴, toplumun kapitalizmle gelişme sürecini kentler üzerinden açıklamaya çalışarak; kapitalizmin gelişmesinin, toplum yaşantısında değişikliklere neden olduğunu ve kentleri de etkisi altına aldığını iddia etmektedir. Ankara kentinin modernleşme aşamaları Chicago Okulunun gelişim gösterdiği döneme denk gelmiştir. Ankara'nın kentleşme süreci Chicago Okulu teorisinden etkilenerek ilerleme kaydetmiştir. Gerek Ankara nüfusunun gittikçe artması gerekse çevrenin gün geçtikçe genişlemesi teoride öne sürülen kentsel yaşamın gerilimli doğasını³⁵ toplumsal farklılaşmalara bağlı olarak Ankara kenti üzerinde hissettirerek, zaman zaman toplumda gerilimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Amerikan kentleşmesi esas alınarak oluşturulan Chicago Okulu kent teorisinde mekân, çevre ve nüfus gibi nicel faktörlerin yanında sosyal olguları da içinde barındıran nitel faktörler göz önünde tutularak kentler oluşturulmaya çalışılmıştır. 1950'lere kadar etkin bir kent teorisi olan Chicago Okulu kent teorisi etkilerini 1990 sonrasında bile Ankara kenti örneğinde devam ettirmiştir.

Ankara kalesinde başlayan yerleşim, Ankara'nın gelişimiyle birlikte Ulus'tan koparak bürokratik faaliyetlerin Kızılay çevresine doğru ilerlemesine kaynaklık etmiştir. Hem ticaretin hem de bürokrasinin Kızılay etrafına doğru yönelmesi sanayinin de buraya kaymasına neden olmuştur. Böylece ekonomik geliri iyi olan insanlar kentin kalabalığından uzaklaşmak için Yaşamkent ve Ümitköy taraflarına doğru taşınmaya başlamışlardır. Az gelirli vatandaşlar ve kırdan kente gelen insanlar ise şehir içerisinde yerleşim kurmuşlardır.

Ankara Kent Yaşantısı ve Sorunları

1923 ile 1950 arası dönemde Ankara kentleşmesiyle ilgili problemlere genellikle mekânsal sorunlar temelinde rastlansa da kentte güvenlik, konut, ekonomik ve sosyal sorunlarla da karşı karşıya kalınmıştır. Her ne kadar farklı sorunlar gibi gözükse de sayılan sorunlar birbirini tetikleyerek hareket etmektedir. Bu bölümde ekonomik ve sosyal sorunların etkileri göz ardı edilmemekle birlikte genellikle konut ve güvenlik sorunları üzerinde değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Cumhuriyet'in ilanı ve Ankara'nın başkent olarak kabul edilmesi sonucunda şehir bir dönüşüm sürecine girmiştir. Eski Ankara şehri ve yeni başkent

33 Gencay Serter, Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram, Planlama Dergisi, Ankara, 2013, s. 74.

34 Gencay Serter, 2013, s.75.

35 Gencay Serter, 2013, s.73.

arasında dönemin karar alıcıları tarafından imara yönelik planlama stratejileri oluşturulmaya çalışılmıştır. Ankara kentinin modern başkent haline gelmesi süreci, eski değerler göz ardı edilmeyerek ve yeni değerlerle eklenilerek modern bir kent inşa etme amacı taşımıştır. Eski ve yeni değerlerin eklenilme süreci toplum içerisinde çözümlerin yaşanmasına neden olmuştur. Ankara kenti mekânsal bir ayrışmanın yaşandığı; sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların da ortaya çıktığı bir kent haline gelmiştir.

Konut sorunu Ankara özelinde değerlendirilmesi gereken önemli sorunlardandır. Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte Türkiye'nin diğer şehirlerine göre hızlı kentleşme sürecine girmesi ile birlikte nüfusu artarak yoğun göç almaya başlamıştır. Kentleşme süreci ile Ankara'da konut problemlerinin ortaya çıkması aynı zamanda arsa ve arazi fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi sonrası Ankara kentleşmesi sürecinde konut sorunlarının çözümüne yönelik politikalar üretilerek, karar alıcılar bu sorunlar üzerinde yoğunlaşmış olsa da, bu durum Ankara'nın rantiyeye kent haline gelmesini engelleyememişlerdir. 1923 sonrası konut politikaları genellikle memur ve kamu görevlilerinin konut ihtiyacının giderilmesine yönelik oluşturulan politikaları kapsamaktadır. Orta gelirli gruplar olarak nitelendirilen kamu görevlilerinin konut ihtiyacının üzerinde durulurken düşük gelir gruplarının konut ihtiyaçları politikacılar tarafından göz ardı edilmiştir. 1930 sonrası Ankara kentinde ortaya çıkmaya başlayan gecekondulaşma kent içerisindeki düşük gelir gruplarının konut politikaları oluşturulurken göz ardı edilmesinden kaynaklanmıştır.³⁶ Kent planı oluşturulurken göz ardı edilen düşük gelir grupları ve kent içerisinde çarpık kentleşmenin aktörlerinin yaşam sürdürme çabaları modern kent oluşturma planlamalarının tam olarak başarıya ulaşamamasının nedenlerindedir. Uygulamaların başarıya tam anlamıyla ulaşmadığı bir Ankara kentinde, devlet tarafından kamu kesiminin konut ihtiyaçları karşılanmaya çalışılsa bile konutlar yetersiz kalmıştır. Devlet tarafından kamuya yönelik verilen kira tazminatları yanında konutların kira ve satışlarında düzenlemeler yapılmıştır. Kamuda konut üretimine getirilen düzenlemeler içerisinde tavan fiyatının belirlenmesi konut üretiminin daha da düşmesine ve konut sıkıntısının devam etmesine neden olmuştur. Konutu yapacak kişilere yönelik kredi desteği ve düzenlemeler olmadığı için konut politikaları yeterince yerine getirilememiştir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Ankara'da iki farklı sosyal tabakanın yer aldığı kent düzenine tanıklık edilmiştir. Eski Ankaralıları olarak nitelendirilen mülk sahipleri ile bürokratların oluşturduğu yeni Ankaralıları olarak iki farklı grubun yer aldığı Ankara'da kenti oluşturan farklı yapılanmalar görülmeye başlanmıştır. Kentin gelişimi sürecinde bu gruplar ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı çatışma içerisine girmişlerdir. Ankara'nın başkent olmasıy-

36 Yıldız Arıbaş Tokman, Konut Politikaları Uygulamalarında Özel Bir Örnek: Yenimahalle, Kent-Koop Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği Yayınları, Ankara, 1985, s.16.

la birlikte arsa ve arazi fiyatlarının artışa geçmesi eski Ankaralıların lehine bir durum yaratırken yeni Ankaralılar için sıkıntılı durumların oluşmasına neden olmuştur.³⁷ Ayrıca kent nüfusunun artması sadece memur ve kamu görevlilerinin Ankara'ya gelmesinin yanında, kırsal alanlardan kente doğru yaşanan göç hareketleri gibi sebepleri de içermiştir. İstihdam imkânı bulabilme düşüncesi kente göçlerin artmasına neden olan etkenlerden birisi olmuştur. Göç ile birlikte gelen insanlar düşük gelirli gruplar olduğu için konut ihtiyaçlarını kendi olanaklarıyla çözümlene yoluna giderek gecekondu probleminin çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Yeni başkent olan ve büyüyen Ankara kenti içerisinde yaşanan zorluklar kentleşme sürecinin sağlıklı ilerlemesine neden olmuştur. Ankara'da nüfusun artmasına paralel bir kentleşme ve kentlileşme süreci yaşanmamıştır.

Ankara şehri kentleşme süreci içerisinde bütünlük bir yapıda hareket edememiştir. Şehrin bir anda nüfus hareketlerine maruz kalması ve hareketliliğe karşı önleme mekanizmalarının olmayışı kent içerisinde yapısal bozukluklara neden olmuştur. Kent içerisinde oluşum gösteren bozukluklar gecekondulaşmanın hız kazanmasına sebebiyet vererek gecekondulaşmaya doğru giden kentleşme süreci başlamıştır. Kentleşme sürecinde her ne kadar modern bir kent inşa etme amacıyla hareket edilse de genellikle sağlıklı, düzensiz ve plansız bir kent yaşantısı görülmüştür.

Ankara'ya ilk gelenler, iş merkezlerine yakın yerlerde, eğimin olduğu ve heyelan bölgesi olarak adlandırılan alanlarda yerleşmeye açılmayan bölgelerde konut üretmeye başlamışlardır. Üretilen konutlar kent içerisinde derme çatma evlerin bulunduğu ve düzensiz baraka sisteminin oluşturduğu barakalaşma sorununu doğurmuştur.³⁸

1930'lu yılları kent içerisinde gecekonduların yer almaya başlayarak konut sorunlarının oluşum gösterdiği dönem olarak nitelendirmek mümkündür. 1929-1930 yıllarında hem dünyada hem de ulusal çapta ekonomik açıdan sorunların yaşanması ve siyasilere politik duruşları kaçak, düzensiz ve sağlıklı bir yapılaşmanın artmasına neden olmuştur.

1950'lerde konut açığı o denli artmıştır ki; aileler kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalarak, modern olmayan yöntemler ve araçlar kullanılarak çözüm arayışına girmişlerdir. Ya kamuya açık alanlarda ya da bir başka insanın toprakları üzerinde Ankara nüfusunun üçte birinin, başka bir deyişle, yüz bin kadar kişinin, gecekonduya yaşadığı döneme tanıklık edilmiştir.³⁹ Dolayısıyla Cumhuriyet'e yaraşır örnek ve modern bir kent olma yolunda planlanan

37 İlhan Tekeli, Türkiye'de Kentleşme Yazıları, Ankara, 1982, s.55.

38 Tansı Şenyapılı, Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü (1923-1960), 2004, s. 98.

39 Fehmi Yavuz, Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz, SBF Yayını, Ankara, 1952, s.72.

Ankara'da konut politikalarında başarısızlıklar yaşanmıştır. Konut politikalarının başarısız olması Ankara kenti içinde konut sorunlarının çözümü için idari düzenlemelere gidilmesini gerekli kılmıştır.

1948 yılında çıkarılan iki yasayla birlikte gecekondulaşma gibi konut sorunlarına yönelik belediyelere yetki veren düzenlemelerde bulunulmuştur. İlk olarak 5218 Sayılı ile belediye içerisindeki gecekonduların yasal çerçevede ele alınması için zemin hazırlanmıştır. Gecekonduların yasal çerçevede incelenmesi ileride düzenlenecek Gecekondu Yasası'nın habercisi olmuştur. Yasa ile birlikte gecekonduların düzenlenmesi ve sağlıklı bir yaşam çevresinin elverişli bir şekilde kontrol altına alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Gerek gecekonduların tamiri ve ıslahı konusunda gerekse uygun olmayan gecekondu sahiplerine devlet tarafından başka bir yer tahsis edilmesi konusunda düzenlemeler yapılmıştır. Gecekonduların genellikle hazine arazisi üzerine yapılmasından dolayı 5218 Sayılı Yasa ile belediyeye devredilmesi gerektiği düzenlenmiştir.⁴⁰ Belediyelere devredilen arsalarla birlikte ucuz konut üretimi gündeme gelmiş, ucuz gecekondu sahiplerine ya da ev yapmak isteyenlere tahsis edilerek konut sahibi olabilmelerinin önü açılmıştır. Bu durum ekonomik açıdan fazla geliri olmayan insanların konut yapmasını zorlaştırmıştır. 5218 Sayılı Yasa konut üretiminde ilerlemenin sağlanması için ihtiyaç duyulan arsaların ucuz yoldan temin edilmesini sağlayarak, belediye sınırları içerisinde gecekonduyu yasallaştırmıştır.⁴¹ Daha sonra ise 5218 Sayılı Kanun'un sonuçlarını ülke geneline yaymak ve 5218 Sayılı Kanun'un finansmanın sağlanmasına ilişkin eksikliğini kapatmak amacıyla kredi desteğini öngören⁴² "5228 Sayılı Bina Yapımı ve Teşvik Kanunu" kabul edilmiştir. 5228 sayılı yasa ile birlikte belediyelerin sınırları içerisindeki hazine arsalarının belediye tarafından konut yapma şartıyla şahıslara verilmesini sağlama girişimi söz konusu olmuştur.⁴³ Ancak yalnızca şahıslara değil; kooperatiflere de arsa tahsis edilmesi gerektiği konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Ayrıca durumun sürekliliği için vergi bağımsızlığı getirilmesi ile birlikte kentlilere kredi kolaylıkları da sağlama yoluna gidilmiştir. Her iki yasa da belediye tarafından üretilen ucuz arsaların kamuda tutularak kiralanması yerine satılarak özel mülkiyete geçirilmesine neden olmuştur.⁴⁴ Bu durum ileride özel mülkiyete sahip olunan kişiler tarafından arsanın rant aracı

40 5218 Sayılı Ankara Belediyesine, Arsa ve Arazisinden Belli Bir Kısmını Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükümlerine Bağlı Olmaksızın ve Muayyen Şartlarla Tahsis ve Temlik Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun, md. 2, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6938.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

41 Mithat Arman Karasu, Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Vol: 14, No:3, 2009, s. 248.

42 Mithat Arman Karasu, 2009, s. 248.

43 5228 Sayılı Bina Yapımı ve Teşvik Kanunu md.1, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6950.pdf> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

44 Fehmi Yavuz, 2006, s.76.

olarak kullanılmasına kaynaklık etmiştir. Düşük maliyetle üretilen arsaların kiralanması yerine satışa gidilmesi ilerleyen zamanlarda kent içerisinde kentsel hizmetlerin üretilmesinde sorunlara yol açmıştır. Böyle bir uygulamanın gerçekleştirilmesinin nedeni insanların konaklama, barınma ve yaşam alanlarının özel mülkiyette olan konutlar aracılığıyla giderilmiş olmasından kaynaklanmıştır. Çıkarılan yasalar çerçevesinde Ankara kentinde orta sınıfın konut ihtiyacını karşılamak üzere Yenimahalle bölgesinde uygulamalara gidilmiştir. Yenimahalle'de gerçekleştirilen uygulamalar kentsel gelişme açısından bir örnek olarak nitelendirmek istenmiş olmasına karşın konutların ve arsaların piyasaya bırakılması, kentsel rant peşinde koşan insanların odağı haline gelmesi imar yolsuzluklarını ortaya çıkarmıştır.⁴⁵

1923-1950 arasında Ankara kentleşmesinin beraberinde getirdiği konut sorunu hükümet aracılığıyla giderilmeye çalışılmıştır. Devlet müdahalesiyle konut sorunlarına yönelik çözüme gidilse de şehir içerisindeki yaşantının farklı olmasından dolayı kültürel, ekonomik ve sosyal boyutlar çerçevesinde planlamalar tam anlamıyla tatbik edilememiştir. Kentleşme süreci içerisinde kentin dokusunda değişiklikler meydana gelmiş, kent hem estetiksel sorunlarla hem de konut sorunları ile karşılaşarak günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Ankara kentinde 1923-1950 arası süreçten günümüze kadar miras kalan önemli bir güvenlik sorununu çöküntü mahalleleri oluşturmaktadır. Kamu hizmetlerinin yeterli olarak sağlanmadığı, kendilerini kentin görece zengin mahallerinde yaşayan orta ve zengin sınıfla karşılaştırarak 'öteki' olarak konumlandırılan gecekonduların dışlanmış hissine kapıldıkları için bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler. Özellikle suç işleme potansiyeli olan, suça meyilli kişiler kendilerini suç işlemeye teşvik edecek nedenler üretmektedirler.

Kent ve güvenlik ilişkisi toplum içerisinde asayişin sağlanarak bir yerin düzen ve güvenli içerisinde bulunması durumuna işaret etmektedir. Kısaca kentlerde yaşayan insanların bulunduğu mekânlarda güvenli bulunma durumu olarak da açıklanabilir. Kent içerisinde yaşayan insanların güvenli olmalarıyla birlikte yaşanılabilir bir kent ortamı görülebilecektir. Güvenli bir kentin tesisinde sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler de fiziki güvenlik kadar etkilidir. Kentlerde meydana gelen güvenlik sorunlarının nedenleri genellikle kırsaldan kente gelen yoğun göç ve nüfus hareketliliği karşısında göç edilen yere uyumun sağlanamaması, hızlı kentleşme, yoksulluk ve alt yapı yetersizliği gibi konular olarak sayılabilmektedir. Kentleşme sorunlarına neden olan faktörlerin içerisinde yer alan göç ile birlikte oluşan nüfus artışı büyük kentleri daha fazla etkileme potansiyeline sahiptir. Büyük kentlerde yaşanan göç hareketliliği kültürel, sosyal ve güvenlik sorunları bağlamında kentleri olumsuz etkilemektedir. İki farklı kültürün bir araya gelmesiyle birlikte çatışmaların yaşanması güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kent güvenliğinin sağlanma-

45 Cevat Geray, Şehirciliğimiz ve Ankara, Türkiye Mühendislik Haberleri içinde, sayı: 409, 2000, s. 16.

Geray

Akademik
Bakış

349

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

sı zamanla ulusal olmaktan çıkarak uluslararası aktörleri de etkisi altına almış ve yerel bir olgunun küresel çerçevede düşünülmesini gerekli kılmıştır. Örneğin, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkarılarak oluşturulan ve Mart 1992'de kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'nın maddelerinden birisi insanların güvenli bir kentte yaşama hakkına sahip olması gerektiğidir.⁴⁶ Şartın ortaya koyduğu maddede kentsel yaşam alanının güvenli olmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte kent içinde başlayan kentleşme sürecinin getirdiği güvenlik sorunları incelendiğinde yeni ve eski Ankaralıları arasında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Kente gelen yeni Ankaralıların farklı karakteristik özelliklere sahip olmaları eski Ankaralıları karşı uyumunu zorlaştırarak güvenlik açmazlarına neden olmuştur. Ekonomik açıdan düşük gelirli insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kentin iç taraflarına doğru yönelmeleri beraberinde birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentteki yerleşim alanlarının fırsatçı arsa vurguncuları tarafından elde tutuluyor olması onları kent içerisinde sağlıklı yerleşim mekânları oluşturmaya iterek gecekondulaşmanın önünü açmaya başlamıştır. Bu düzensiz yapılaşma insanların sağlıklı bir ortama sahip olmasını engelleyerek modern olarak tasarlanan Ankara'nın estetiğini bozmuştur. Ankara'nın kentleşme süreci içerisinde yoğun göç hareketine maruz kalması sonucunda nüfus artışları yaşanmıştır. Yaşanan nüfus artışları kentte mekânsal ve sağlık sorunlarının yanında güvenlik sorunlarının da oluşmasına neden olmuştur. Belediyeler tarafından karşılanması gereken hizmetlerde gecikme yaşanarak vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklar ortaya çıkmıştır. Kentleşme sürecinde ihtiyaçları gereği gibi karşılanamayan, maddi durumu zayıf olan, suç meyilli olan vatandaşların bazıları ihtiyaçlarını elde edebilmek için kent merkezlerine gelerek suç işleme eğilimi göstermişlerdir. Özellikle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu kent merkezlerinde yakalanma riskinin az olması insanları suç işlemeye teşvik eden faktörler olarak değerlendirilebilir. Kamu düzeninin gereklerinden birisi olan güvenliğin sağlanamadığı durumlarda toplum hayatının olumsuz etkilendiğini söylemek mümkündür.

Ankara kentinin 1923-1950 arasındaki kentsel sorunları sadece o dönem içerisinde kalmayarak devam eden yıllarda da varlığını göstermiştir. Ankara'nın kentsel sorunlarından gecekondu sorununa yönelik 1966'da Gecekondu Yasası kabul edilerek düzenlemelere gidilmiştir. Bu yasa ile birlikte Toplu Konut İdaresine yetkiler verilerek gecekonduların ıslahı ve arsaların yeniden tahsisi tek elde toplanmıştır. İnsanların gecekondu hayatından uzaklaştırılarak sitelere veya apartmanlara yerleştirilme süreçleri bu dönemde artış göstermiştir. Gecekondu hayatından çıkan insanların da yeni yerleşim alanlarına alışmakta zorlandıkları görülmüştür. Daha önce gecekonduya yaşayan insanlar bir yandan

46 Council of Europe's Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe, Strasbourg, 1992, <https://rm.coe.int/168071923d> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

kıra ait alışkanlıklarını, yaşam biçimini, değerlerini yeni oluşturulan sitelere taşıırken diğer yandan da gecekondular ile site arasında kültür alışverişi yaşanmıştır. Sitelerin kendine has özellikleri, kuralları ve kısıtlamalarının olması gecekonduların yaşantısından gelen insanlar için sorun haline gelmiştir. Site yöneticileri tarafından gecekondulardan gelenlere yönelik fiziksel, ekonomik ve sosyal kısıtlama eylemleri görülmüştür. Balkonlarda çamaşır asılmasının yasaklanması ve daire kapısı önünde oturmanın engellenmesi yaşam alanını kısıtlayan kurallar arasında yer almıştır. Ayrıca gecekondular hayatında geniş odalara ve avlulara sahip olan insanların site içerisindeki yaşam alanları küçülmüştür. Dairelerin küçüklüğü, çoğu meskenlerde depo ve kiler gibi odaların olmaması, balkonların depo olarak kullanılmasının yasak olması gibi kurallar sitelerle birlikte gelen kısıtlamalara örnek teşkil etmiştir. Gecekondular hayatı içerisinde para ile değer biçilen bir durum yokken gecekondulardan ayrılarak sitelere yerleşen insanlar için yoksulluk baş göstermiştir. Ayrıca, gecekondularda yaşayan insanlar arasında komşuluk ilişkilerinin daha güçlü olması ve buna bağlı olarak birbirlerini denetleyebilmeleri suç işleme potansiyelinin düşmesine katkı sağlarken; gecekondular hayatından çıkarak denetimsiz ve ilişkisiz bir yaşama adapte olmaya çalışan sitelerin yeni sakinlerinde, eski niteliklerinin kaybolmasıyla suç ve şiddete yönelimlerinde artış yaşanmıştır.⁴⁷ Gecekondular hayatından çıkarak yeni yerleşim yerlerinde hayatlarını sürdüren bireylerde birbirleri arasındaki dayanışmanın eskisi gibi olmaması ve aralarında iletişim kopukluğu yaşanması yabancılaşmanın da toplum içerisinde artmasına zemin hazırlamıştır.

Sonuç

Ankara şehrinin kentleşme sürecine girmesinde Cumhuriyetin ilanı ve Ankara'nın başkent olması etkili olmuştur. Ankara, modern bir kent oluşturma sürecinin Türkiye'de uygulamaya konulduğu ilk kenttir. İlk planlar bu kent üzerinde düşünülmüştür. Ankara'ya özel olarak çıkarılan kanunlar zaman içerisinde ulusal çapta da uygulamaya girerek, oluşabilecek sorunların önceden öngörülmesi amaçlanmıştır. Modern bir şehir olarak inşa edilmesi planlanan Ankara kenti, göç hareketliliği sonucu oluşan sorunların getirdiği etkilerden dolayı sağlıklı bir kentleşme süreci yaşayamamıştır. Bu süreç içerisinde planlamalar ve stratejiler tam uygulanamayarak Ankara'da konut ihtiyacının artış göstermesine neden olmuştur. Hız kazanmaya başlayan göç hareketi ile birlikte konut ihtiyacı altından kalkılamayacak dereceye gelmiş ve Türkiye'nin diğer kentlerinde de hissedilmeye başlanmıştır.⁴⁸

1932 öncesi sadece Ankara'da hissedilen kentleşme süreci tam olarak üstesinden gelinememesinin yanında yeni göç hareketi tüm ulusu saran bir

47 Tahire Erman, Ankara Kent Çeperinin İçine Bakmak, İdealkent Dergisi, sayı:4, Eylül 2011, s.194-195.

48 Özcan Altaban, Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık İçinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.48.

kentleşme olgusuna doğru eğilim göstermiştir. Eğilimi sürekli artan bir şekilde, kırdan kente doğru yaşanan yoğun göç hareketi sonucunda, kent bir rant alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Başkent Ankara'nın Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan göçler sonucunda rantıye kent haline gelerek kentsel sorunları oluşturması günümüzde de kentte varlığını devam ettirmektedir. Ankara kentine doğru yaşanan göç hareketi ile birlikte yeşil alanların yok edilerek arazi, arsa ve konutların fiyatlarının belli bir rant kesiminin eline geçtiği bir dönem söz konusu olmuştur. Ankara kentini modern bir kent olarak planlama düşüncesi rant gruplarının etkisiyle kentsel gelişim süreci içerisinde plansız bir hale dönüşmüştür. Ayrıca kente göç eden kitlelerin gecekondulara yerleşmesi ve yerleşilen alanların sahiplenilmesi durumu ortaya çıkmıştır. Gecekonduların zamanla kentte etkinliğini artması rantların yükselmesini ve toplumsal yoksullaşmayı da ortaya çıkararak ekonomik sorunların oluşmasına neden olmuştur.⁴⁹

Ankara'da konut ihtiyacının giderilmesi için muhtelif dönemlerde yasalar çıkartılarak konut açığı giderilmeye çalışılmış, modern bir kent yaratma düşüncesi devletin sağladığı olanaklarla hedeflenmiştir. Ancak tarihi zenginliklerin korunması meselesi modernleşme uğrunda tam anlamıyla yerine getirilememiş, suç üreten alanlar olan çöküntü mahalleleri oluşmuş ve kentin güvenli bir yapıya kavuşturulması meselesi tepeden inmece yaklaşımlar çerçevesinde çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. Günümüzde de güvenli bir kent inşa etmek amacıyla özellikle kentsel dönüşüm ve toplu konut gibi projelerle çarpık kentleşmenin önlenmesi amaçlanmaktadır. Ancak buralarda yaşayan bölge sakinlerinin ekonomik sorunlarının devam etmesi, yeni yapılan konutların pahalı olması, kentlilik bilinci ile uyumlu bir kentleşme sürecinin yaşanmaması güvenli bir kente tam anlamıyla imkân tanımamaktadır. Ayrıca dönüşüm projeleri çerçevesinde geliştirilen politikalar yüksek rant getiren gecekondular ve benzeri yapıların yıkılarak yerine yüksek gelir grupları için tasarlanan alışveriş merkezleri ve konut inşasını ön plana çıkarmaktadır. Orta ve üst gelire sahip bireyler Kızılay-Ulus gibi kentin merkezi alanlarını terk etme eğilimi göstermekte, kamu kurumları da bu bölgelerden kentin dış çevrelerine doğru taşınmaktadır. Ankara kenti sermaye ve tüketim odaklı bir anlayışla genişleme yaşamakta; bu durum tarım toprakları, yeşil alanlar, su kaynakları üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır.

Gerek yerel yönetim birimleriyle gerekse merkezi idare ile iş birliği içerisinde hareket edilmesi kentleşmenin getirmiş olduğu sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Ankara kentinin merkezini çevreleyen alanlara ve merkezden uzak yerel birimlere yönelik vizyon, strateji, hedefler belirlenmesi, stratejik yönetim mantığıyla düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kentin çevresinde istenilen yapıların yapılması aşamasında arsa ve arazi rantının önlenmesine

49 Kemal Görmez, "Türkiye'de Kent-Siyaset İlişkisine Dair Gözlemler", 2015, s. 3.

Görüş

Akademik
Bakış

352

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

yönelik planlamalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. 1923-1950 arası kentleşme sonucu meydana gelen sorunlar ile 21. yüzyılın başlarındaki sorunlar örtüşmektedir. Arsa ve arazi rantı her dönem kendisine yer bularak vatandaşların ekonomisine zarar vermeye devam etmektedir. 1923 sonrası başlayan dönem ile birlikte rantıye kent olarak nitelendirilebilecek Ankara kenti günümüzde de rant merkezi halindedir.

Kentte yaşayan insanların ne tam kentli ne de tam olarak köylüdür. Kentli, kentte yaşayan kent kültürünü benimseyen, geçimini tarımdan başka faaliyetlerle sağlayan kişidir. İnsanların kendisini kentsel mekânın bir parçası olarak görmesi ile birlikte kentsel aidiyetin sağlanacağını ve topluma karşı duyarlı hale geleceğini söylemek mümkündür. Kent içerisinde hak ve sorumluklarının bilincinde hareket edilerek kent ile bütünleşik bir yaşam biçiminin benimsenmesi hem insanların kente ait olduğunu hem de kentin sahibinin insanlar olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle kentle ilgili kararların alınmasında, planların yapılmasında yönetim çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarına, meslek odalarına, üniversitelere, siyasi partilere, kamu kurumlarına, vatandaşlara müşterek sorumluluk bilinciyle hareket etme gereği düşmektedir. Kent konseylerine katılım yerel demokrasinin işlerliğine katkı sağladığı gibi aynı zamanda kentte ikamet eden hemşehrilerin karar alma sürecine katılımına, yerel yönetimlerin faaliyetlerini izlemeye ve denetleyebilmeye imkân tanımaktadır. Ankara kentinin karşılaştığı sorunların çözümünde, kentin iktisadi, sosyal ve kültürel dönüşümünün yönetiminde, kentle ilgili planlamaların yapılmasında kent konseylerinin yapısal ve işlevsel sorunlarının çözümlenerek vatandaşların etkin bir yerel paydaş olarak karar alma sürecine katılımı teşvik edilmelidir.

Toplumsal duyarlılık kentte yaşayan insanların bir kent bireyi olarak adlandırılması ile artmaktadır. Kent içerisinde kentin gelişimine yönelik yatırımların ve planlamaların yapılması Ankara kentinin kendine özgü değerleri ve kimliği esas alınarak yapılmalıdır. Coğrafi konum faktörü, ekonomik kaynakların varlığı ve sanayi sektörlerinin gittikçe gelişmesi Ankara kentinin çekiciliğini arttırmış olsa da Ankara kenti esas kimliğini kente gelen kamu görevlileri neticesinde kazanmıştır. Başkent Ankara'ya özel bir kent kimliği atfedilmesinin nedeni kentin idari merkez konumunda yer almasıdır.

Türkiye'de kentte yaşayan insanların kente aitlik ve kentlik bilincinin oluşmaması bir sorun olarak hala güncelliğini sürdürmektedir. Kentleşme sürecinin yaşandığı bir toplum içerisinde kentlileşme evresi Türkiye'de halen eksik bir olgu olarak devam etmektedir. Kırsal kültürden kent kültürüne geçiş ile birlikte köyün yaşam biçiminin kentlerde devam ettirilmesi hususu Ankara kentinde de görülmektedir. Kırsal alanlardan kente gelen insanlar eski yaşantılarını ve geleneklerini kente taşıyarak kent kültürü ile kır kültürü arasında sosyalize olmakta ve kendi içlerinde bir çatışma yaşamaktadırlar. Kırdan kente

Gazi

Akademik
Bakış

353

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

göçle birlikte kent hayatına uyum sağlayamama suça meyilli kişiler üzerinde suç davranışının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bir başka ifadeyle, kent içerisinde hayatını sürdürmeye başlayan bireylerin kendilerini yeni yerleşim yerleri olan kentlerde ekonomik, sosyal, psikolojik vb. açılardan güvende hissetmemesi maddi ve manevi gelişimlerini sağlayamamalarına neden olabilmektedir.⁵⁰ Bu nedenle yerel halkın yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde hareket etmesi ve karar alma mekanizmasına katılarak kendi sorunlarını dile getirebilmesi hem istek ve taleplerini kent yönetimlerine aktarma açısından hem de kentin gelişimi için önem taşımaktadır. Başta kentte yaşayan vatandaşlarla yerel yönetimler olmak üzere yerel halk, yerel yönetimler ve merkezi idare arasında dayanışma ve işbirliği sağlanması kentte karşılaşılan güvenlik sorunlarını da en aza indirecektir.

Son yıllarda kentsel dönüşüm projeleri ile Ankara içerisindeki gecekonduların ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri tarihi dokuyu bozmayarak Ankara kentini plansız bir betonlaşmaya döndürmediği sürece olumlu olarak karşılanabilir. Fakat; Türkiye’de modernleşme ve şehirleşme belirli çevreler tarafından bilinçsizce kullanılarak sağlıksız ve güvenliksiz bir kentleşmeye doğru eğilim göstermiştir.

Dikey mimarı yerine yatay mimarının yapılmasına yönelik politikalar üretilmesi kentte güvenlik sorunlarının önüne geçilmesinde oldukça önem taşımaktadır. Ankara kentinde de hızla yükselen gökdelenler ve dikey mimari yerine yatay mimarının tercih edilmesi başta sağlık olmak üzere kentlerde artan sorunların dikkate alınarak yaşanabilir, insan odaklı ve çevreye duyarlı şehirlerin oluşmasını beraberinde getirecektir. Kentleşme politikasının Covid-19 pandemisi ile birlikte ne kadar önemli olduğunu yeniden idrak ettiğimiz günümüzde kentsel tasarımla halk sağlığı arasında organik bir ilişki söz konusudur. Kentleşme politikaları bulaşıcı hastalıkların yayılması, azalması veya toplumun salgınla mücadele edebilmesi hususunda hayati rol oynamaktadır. İnsanlar küreselleşmenin olumsuz etkileri ile ilk defa kentlerde karşılaşmaktadır. Kentteki alışveriş merkezleri, parklar, tarihi / turistik yerler, hava alanları gibi kalabalık mekanlar ve toplu ulaşım araçlarının bulunduğu yerler virüsün yayılma hızını etkilemektedir. Kentlerdeki çok katlı yapılaşma virüsün yayılmasında önemli bir tehdittir.

Diğer büyük şehirlerde olduğu gibi Ankara’nın kentleşme politikasında “CittaSlow” (yavaş kent) hareketi mutlaka ön plana çıkartılmalıdır. Küreselleşmeyi reddetmeyen ancak olumlu yönlerinden istifade ederek yerelleşmeyi ve sürdürülebilirliği sağlamak adına ‘yavaş kent hareketi’ önemli bir alternatif kent modeli sunmaktadır. Yavaş kent hareketi kentte yaşayanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi; yerel nitelikli doğal, tarihi, kültürel değerlerin korunma-

50 Servet Armağan, Temel Haklar ve Ödevler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1980, s.51.

Geri

ısı; hava, su ve toprağın temiz olması; çevresel değerlerin ve doğal kaynakların korunması; sosyo-kültürel ve çevresel yapıda sürdürülebilirliğin sağlanması çerçevesinde küreselleşmeye, hıza ve kapitalizme alternatif olarak yerelleşmeyi merkeze almaktadır. Yavaş kent hareketi ayrıca kentleşmenin hızını gereksinimlere uygun olarak optimum boyuta indirgemeyi hedeflemektedir.

Sonuç olarak; 1923-1950 Ankara kentleşmesine baktığımızda modern, düzenli, planlı ve programlı bir kent oluşturma fikri söz konusu olmuştur. Örnek bir kent oluşturma düşüncesiyle girilen planlama sürecinde istenilen sonuca varılamadığı görülmüştür. Gerek konut sorunlarının halen çözülmemiş olması gerek hızlı nüfus artışı gerekse kentleşmeden kaynaklı güvenlik sorunlarının baş göstermesi kentin 1923-1950 döneminden çok sayıda sorunu günümüze kadar taşımasına neden olmuştur.

Kaynaklar

AKÇURA, Tuğrul, Ankara: Türkiye'nin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma. Enstitü Vakfı. Ankara: ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971.

ALTABAN, Özcan, "Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi", 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık içinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.41-64.

ALTAY Deniz - TÜRKÜN Asuman, "The changing pattern of segregation and exclusion: The case of Ankara", Globalizing cities: Inequality and Segregation in Developing Countries içinde, 2007, s.271-308.

ARMAĞAN, Servet, Temel Haklar ve Ödevler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1980.

BADEMLİ, Raci, "Ankara Merkezi İş Alanının Gelişimi", Ankara 1985'ten 2015'e içinde, EGO yayınları, Ankara, 1987, s.154-158.

BAŞ, Yener, Reproduction of Urban Form As the Reproduction of Property Relation Morphogenesis of Yenışehir-Ankara, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara, 2010.

BUMİN, Kürşat, Demokrasi Arayışında Kent, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

CENGİZKAN, Ali, Ankara'nın İlk Planı: 1924-1926 Lörcher Planı, Ankara Enstitüsü Vakfı ve Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2004.

CHİLDE, Gordon, Kendini Yaratan İnsan, Varlık Yayınları, İstanbul, 1978.

ERDER, Sema, İstanbul'da Bir Kent: Ümraniye, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s.36.

ERMAN, Tahire, "Ankara Kent Çeperinin İçine Bakmak", İdealkent Dergisi, sayı:4, Eylül 2011, s.176-196.

GERAY, Cevat, "Şehirciliğimiz ve Ankara", Türkiye Mühendislik Haberleri içinde, sayı: 409, 2000, s.10-17.

GÖRMEZ, Kemal, "Türkiye'de Kent-Siyaset İlişisine Dair Gözlemler", 2015, s.3.

GÖRMEZ, Kemal, "Büyük Kentlerde Kent Planlaması ve Bazı Sorunlar", G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 2001, ss.133-140.

İSPİR, Eyüp, Şehirleşme Meseleleri, Ocak Yayınları, Ankara, 1986.

KALABALIK, Halil, İmar Hukuku Dersleri-Planlama, Arsa, Yapı, Koruma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

KARASU, M. Arman, , Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Vol: 14, No:3, 2009.

Görsel

Akademik
Bakış

355

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

- KAYPAK, Şafak, Kent Sosyolojisi, Basılı Ders Notu, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, 2015.
- KELEŞ, Ruşen, "Şehirleşmede Denge Sorunu", Mimarlık Dergisi, Yıl:4, Sayı:37, İstanbul, 1974, s.53.
- KELEŞ, Ruşen, Kentbilim İlkeleri, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1976.
- KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikası, İmge Yayınevi, Ankara, 1996.
- KELEŞ, Ruşen, Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, 5. Basım, İstanbul, 2006.
- OKANDAN, Recai Galip, Umumi Amme Hukuku Dersleri, İstanbul, 1959.
- ÖZDEMİR, Emel, "Modernizm, Kentleşme ve Türkiye", Akdeniz Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Antalya, 2018.
- ÖZEK, Çetin, "Türkiye'de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar", Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu (17-19 Aralık 1973), İ.Ü. Huk. Fak. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Ens. Yayını, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974.
- PARLAK, Bekir, "Bilgi Toplumunda Kent ve Kentleşmenin Dönüşen Paradigmaları", Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Yalova, 2009, s.1253-1263.
- SERTER, Gencay, "Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram", Planlama Dergisi, Ankara, 2013, s. 67-76.
- SEZAL, İhsan, Şehirleşme, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992.
- SJOBERG, Gioden, "Cities in Developing and Industrial Societies a Crosscultural Analysis", Hause, Schore (Ed.), The Study Of Urbanisation, 1967.
- ŞENYAPILI, Tansı, Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü(1923-1960), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- TANKUT, Gönül, Bir Başkentin İmanı Ankara: 1929-1939, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993, s.72.
- TEKELİ, İlhan, Türkiye'de Kentleşme Yazıları, Ankara, 1982.
- TEKELİ, İlhan, "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması", 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Dergisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 1-24.
- TEZCAN, Mahmut, Sosyolojiye Giriş, Temel Kavramlar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995.
- TOKMAN, Arıbaş, Yıldız, Konut Politikaları Uygulamalarında Özel Bir Örnek: Yenimahalle, Kent-Koop Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği Yayınları, Ankara, 1985, s.16.
- YAVUZ, Fehmi, Ankara'nın İmanı ve Şehirciliğimiz, SBF Yayını, Ankara, 1952.
- YAVUZ, Fehmi, Şehircilik Ders Kitabı, A.Ü.S.B.F. Yayını, Ankara, 1953.
- 5218 Sayılı Ankara Belediyesine, Arsa ve Arazisinden Belli Bir Kısmını Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükümlerine Bağlı Olmaksızın ve Muayyen Şartlarla Tahsis ve Temlik Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6938.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2020).
- 5228 Sayılı Bina Yapımı ve Teşvik Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6950.pdf> (Erişim Tarihi: 10.10.2020).
- Council of Europe's Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe, Strasbourg, 1992, <https://rm.coe.int/168071923d> (Erişim Tarihi: 10.10.2020).

Extended Abstract

Cities are settlements that reflect the society that resides in them. Cities that are deprived of a universal definition are generally settlements where non-agricultural activities are carried out, the economy is therefore pursued based on non-agricultural production, division of labor, organization and specialization are at the highest level, and which have reached a certain population size. Cities, where labor is reproduced, where there is a certain population density, and which correspond to a heterogeneous structure, host various cultures, religions and ethnic structures.

Therefore, cities are also a political settlement unit. People with different lifestyles interact with each other in cities, which are spatial spaces that share a long part of their lives. In the city, which can be evaluated in physical, political or functional ways, characteristics such as reaching a certain population size in general, having sufficient infrastructure, performing production in the industry and service sector rather than agricultural production, replacement of traditional values by individual relations and values stand out.

Urbanization, which can be defined as the increase in population in cities in its simplest form, is related to the demographic change that takes place from rural areas to urban areas. Urbanization is described as the growth of cities and the increase in the number of cities as a result of rural people leaving their rural life and coming to cities. Industrialization is closely related to economic development and modernization, and it creates changes in human behavior and relationships. With the urbanization process, the rural culture, where face-to-face relations, common blood ties and homogeneous population structure are seen, is rapidly leaving its place to the urban culture where people from different cultures act in awareness of the individual rights and responsibilities of the city. The urbanization process has developed through different stages in each state or society. The reasons why societies have different urbanization processes are shaped within the framework of factors such as economic, social, health and environment.

Unlike the urbanization process seen in developed countries, the urbanization process in Turkey has not been dependent on industrialization. The urbanization process, which increased rapidly with industrialization and modernization, showed positive effects in developed countries and helped them with their growth and development processes. In Turkey, the inability of the cities to reach the conformity required by industrialization caused the urbanization to occur in an irregular and unhealthy way, thus a unplanned urbanization was experienced. In cities, employment opportunities being insufficient, insufficient infrastructure services, urbanization of regions in different ways, lack of housing, rent and speculations on lands and terrains have surfaced as chronic problems of urbanization in Turkey.